

Michael Katzschmann

Der stammauslautende Vokalismus im Nganasanischen

Zwischenbericht (Stand 28.2.08)

Mit semantischen Stammauslautalterationen beschäftigte sich bereits Kapitel 2.3.1.1. der ChrNg, denn der stammauslautende Vokalismus scheint im Ng. zunächst völlig unstrukturiert. Ob es dennoch, wenn auch nur vage Aussagemöglichkeiten gibt soll hier detaillierter untersucht werden als es in der ChrNg möglich war. Dies Basis bilden die 6254 Einträge des NgWb.

Dafür muss zunächst klar sein, wo der Stamm endet! Dies geschieht hier zunächst auf einer rein formalen Ebene, so dass der Vokal der absolut zweiten Silbe hier als Basis anzusehen ist. Eine Silbe ist im Ng. allerdings auch rein vokalisch, so dass die Strukturen CV-CV-, CV-V- und V-CV- hier als gleichwertig anzusehen sind. Strukturen vom Typ CVC bereiten daneben weniger Schwierigkeiten als der Typ CV-j. Hierbei ist j äußerst ambivalent, d.h. kann seiner Natur entsprechend sowohl Vokal als auch Konsonant sein. (Vgl. Kap. 2.2. Silben- und Morphemstruktur.)

Eine weitere Problematik soll ebenfalls ausgeklammert werden, die der Sekundärstämme. Bei der Stammzusammenstellung wird von einer Grundsemantik ausgegangen, die zugegebenermaßen rechts subjektiv definiert wird. So dient z.B. *bj* 'Wasser' als ein Stamm unabhängig von den diversen mit ihm zusammenhängenden Stämmen:

einfacher Vokalismus (j):

bj , *bjə* , *bjɔ* , *bjɨ* , Wasser
bj=ə (< (S1) *bj* + "ə), *bj*"ə" , *bj*"i" , *bj*"əɔj ~ *bj*"ədu , Suppe'
bjɨ=d'i (< (S3) *bjɨ*- + d'i?), *bjɔ*"ə" , *bjɔ*" , austrinken (e. Zeitlang)'
bjɔ=rsj (< (S3) *bjɔ*- + rsj) , *bjɔ*ri , *bjɔ*ri" , trinken'
bj=tu-ms'a (< (S1) *bj* + ^ctums'a) , *bj*tums'anə" , *bj*tums'anj" , *bj*tums'atj , Hochwasser'
bj=tu-msj , *bj*tumj"ə" , *bj*tumə" , Ufer treten, über d. '

wechselnder Vokalismus (ə, ü, u):

bən=ə-d'a , *bənü*"o" , *bənə*" , legen, s. (von Tieren)/ermüden'
bən=ü-s'a , *bənüntü* , *bənü*" , liegen (von Tieren)'
bən=u-d'a , *bəna*"a ~ *bəna*"idə , *bənu*" , ermüden'

wechselnder Vokalismus (ə, ⁱa, i):

bⁱah=ə-d'i , *bⁱahi*"ə" , *bⁱahə*" , weggehen'
bⁱah=ⁱa-"təsj , *bⁱahⁱa*"tətj , *bⁱahⁱa*"tə" , abtrennen, s. '
bⁱah=i-rs'i , *bⁱahiri* , *bⁱahirə*" , weggehen/abtrennen, s. '

Andere Stämme sind dabei sehr viel komplizierter:

Konsonantstamm (d'ob-) oder Einsilbler (d'o-)?:

d'obs'aud'a , *d'obs'au*tu , *d'obs'au*" , einholen'
d'obs'id'a , *d'obs'i*"ə" , *d'obs'i*" , einholen'
d'ohid'a , *d'obi*"ə" , *d'obi*" , einholen'

Konsonantstamm (he-) oder unterschiedliche Stämme (hej-, hekə- ~ heku-)?:

*hej*bj , *hej*bj" , *hej*bj" , *hej*bjɔj , warm'
*hej*bjmtsj , aufwärmen'
*hekə*ə , *hekə*ə" , *hekə*gi" , *hekə*gətj , Hitze'
*heku*sj , *heku*tj , *heku*" , warm sein'

Die Lage ist zuweilen noch um ein Vielfaches komplizierter. So kommen u.a. vor:

Wechsel des Stammvokals

echte Homonyme
 semantische Differenzierung durch sekundäre Stämme
 Probleme mit *j*-Stämmen und *j*-Ableitungen

Einige Belege scheinen an der Stammauslautgrenze zwei Vokale zu haben, vgl.:

hojkuod'a, hojkuu"o, hojkuo" ,laufen (durch etw.)‘
hojküürs'a, hojküürü, hojküürə" ,laufen (durch etw.)‘¹

In der Mehrzahl der Fälle handelt es sich offenbar jedoch um vokalisch abgeleitete Stämme, vgl.:

hojkud'a, hojka"a ~ hojka"iðə, hojku" ,loslaufen‘
hojkus'a, hojkutu, hojkü" ,laufen (Mensch)‘
hojkirs'a, hojkirü, hojkirə" ,laufen (Mensch)‘
hojkis'a ,laufen (Mensch)‘

Die vokalischen Ableitungen (in der Regel *ə ~ o, i, u, ü*) werden hier also nicht als Stammauslautvariante betrachtet! Es wird hier davon ausgegangen, dass es sich bei den Verbindungen *ua, üa, ya, ia* nicht um *a*-Ableitungen, sondern um Diphthongoide ^u*a, ü*^{a, i}*a, i*^a handelt, da *a*-Ableitungen nur mit stammauslautendem *a* korrelieren, und höchstwahrscheinlich auf der Assimilation von *ə* beruhen.

Es sind folgende Korrelationen belegt:

<i>a ~ a</i>	<i>ê ~ ê</i>	<i>i ~ ê</i>	<i>y ~ ê</i>	<i>ü ~ o</i>	<i>u ~ o</i>
<i>a' a ~ i</i>	<i>ê ~ i</i>	<i>i ~ i</i>			
<i>a ~ u</i>	<i>ê ~ u</i>				<i>u ~ u</i>
	<i>ê ~ ü</i>			<i>ü ~ ü</i>	

Weitere Belege werden zunächst nicht angeführt, um die Untersuchungsergebnisse nicht vorwegzunehmen. Ob die Prämissen begründet sind, soll sich zumindest als Ergebnis andeuten. Dass sie auf alle Belege zutreffen ist wegen der Natur von Sprachen wohl nicht anzunehmen.

Die Ergebnisse können wenigstens zur Überprüfung der Prämissen dienen. Hierbei spielen vor allem homonyme eine Rolle, die erst dann eindeutig bestimmbar sind, wenn sich bestimmte Stammauslautvarianten als inkompatibel erweisen sollten.

Die folgende Tabelle bezieht sich auf das absolute Vorkommen der einzelnen Vokale als Stammauslautvokal. Ausgangspunkt sind 1474 Einträge (Stämme + Varianten) = 1264 (postulierten) Stämmen.

302 Stämme haben mindestens eine Variante.

¹ *o* korreliert mit *ə*, das unter dem Einfluss der Ableitung *ilj-r* elidiert wird oder sich in *i* wandelt, das sich wiederum an *ü* assimiliert.

Die folgende Tabelle zeigt Vokalalterationen der Stammauslaute:

	<i>a</i>	<i>ə</i>	<i>i</i>	<i>j</i>	<i>o</i>	<i>u</i>	<i>ü</i>	^{<i>i</i>} <i>a</i>	^{<i>j</i>} <i>a</i>	^{<i>u</i>} <i>a</i>	^{<i>ü</i>} <i>a</i>	
--												126
	<i>a</i>											154
	<i>a</i>		<i>i</i>				<i>ü</i>	^{<i>i</i>} <i>a</i>				1
	<i>a</i>		<i>i</i>				<i>ü</i>					3
	<i>a</i>		<i>i</i>									9
	<i>a</i>			<i>j</i>					^{<i>j</i>} <i>a</i>			1
	<i>a</i>			<i>j</i>								2
	<i>a</i>				<i>o</i>							3
	<i>a</i>					<i>u</i>	<i>ü</i>					2
	<i>a</i>					<i>u</i>				^{<i>u</i>} <i>a</i>		3
	<i>a</i>					<i>u</i>						19
	<i>a</i>						<i>ü</i>				^{<i>ü</i>} <i>a</i>	3
	<i>a</i>						<i>ü</i>					9
	<i>a</i>							^{<i>i</i>} <i>a</i>			^{<i>ü</i>} <i>a</i>	1
	<i>a</i>							^{<i>i</i>} <i>a</i>				2
	<i>a</i>	<i>ə</i>		<i>j</i>		<i>u</i>						2
	<i>a</i>	<i>ə</i>				<i>u</i>						5
	<i>a</i>	<i>ə</i>					<i>ü</i>					3
	<i>a</i>	<i>ə</i>										16
	<i>a</i>	<i>ə</i>	<i>i</i>			<i>u</i>						1
	<i>a</i>	<i>ə</i>	<i>i</i>									1
		<i>ə</i>										289
		<i>ə</i>	<i>i</i>	<i>j</i>		<i>u</i>						1
		<i>ə</i>	<i>i</i>	<i>j</i>				^{<i>i</i>} <i>a</i>				1
		<i>ə</i>	<i>i</i>	<i>j</i>					^{<i>j</i>} <i>a</i>			1
		<i>ə</i>	<i>i</i>			<i>u</i>	<i>ü</i>					2
		<i>ə</i>	<i>i</i>			<i>u</i>						1
		<i>ə</i>	<i>i</i>				<i>ü</i>	^{<i>i</i>} <i>a</i>				1
		<i>ə</i>	<i>i</i>				<i>ü</i>				^{<i>ü</i>} <i>a</i>	1
		<i>ə</i>	<i>i</i>				<i>ü</i>					7
		<i>ə</i>	<i>i</i>					^{<i>i</i>} <i>a</i>				2
		<i>ə</i>	<i>i</i>						^{<i>j</i>} <i>a</i>			1
		<i>ə</i>	<i>i</i>									41
		<i>ə</i>			<i>o</i>							2
		<i>ə</i>				<i>u</i>	<i>ü</i>			^{<i>u</i>} <i>a</i>		2*
		<i>ə</i>				<i>u</i>	<i>ü</i>					4
		<i>ə</i>				<i>u</i>			^{<i>i</i>} <i>a</i>			1
		<i>ə</i>				<i>u</i>				^{<i>u</i>} <i>a</i>		1
		<i>ə</i>				<i>u</i>						22
		<i>ə</i>					<i>ü</i>					35
		<i>ə</i>						^{<i>i</i>} <i>a</i>				2
		<i>ə</i>								^{<i>u</i>} <i>a</i>		3
		<i>ə</i>									^{<i>ü</i>} <i>a</i>	5
		<i>ə</i>		<i>j</i>		<i>u</i>						1
		<i>ə</i>		<i>j</i>				^{<i>i</i>} <i>a</i>				1
		<i>ə</i>		<i>j</i>								12
			<i>i</i>									167
			<i>i</i>			<i>u</i>	<i>ü</i>					1
			<i>i</i>			<i>u</i>				^{<i>u</i>} <i>a</i>		1
			<i>i</i>			<i>u</i>						4
			<i>i</i>				<i>ü</i>					6

			<i>i</i>					<i>i</i> a				6
			<i>i</i>								<i>ü</i> a	1
			<i>i</i>	<i>j</i>		<i>u</i>		<i>i</i> a				1
			<i>i</i>	<i>j</i>		<i>u</i>				<i>u</i> a		1
			<i>i</i>	<i>j</i>				<i>i</i> a				1
			<i>i</i>	<i>j</i>								7
			<i>j</i>									92
			<i>j</i>				<i>ü</i>					1
			<i>j</i>					<i>i</i> a				1
			<i>j</i>						<i>i</i> a			4
			<i>j</i>			<i>u</i>		<i>i</i> a				1
			<i>j</i>			<i>u</i>				<i>u</i> a		1
			<i>j</i>			<i>u</i>						5
					<i>o</i>							31
					<i>u</i>							190
					<i>u</i>					<i>u</i> a		10
					<i>u</i>	<i>ü</i>				<i>u</i> a	<i>ü</i> a	1
					<i>u</i>	<i>ü</i>				<i>u</i> a		3
					<i>u</i>	<i>ü</i>						5
						<i>ü</i>						91
						<i>ü</i>					<i>ü</i> a	3
						<i>ü</i>				<i>u</i> a		1
								<i>i</i> a				21
								<i>i</i> a			<i>ü</i> a	2
										<i>u</i> a		11
										<i>u</i> a	<i>ü</i> a	1
											<i>ü</i> a	10
Diff.	86	175	101	45	4	100	94	23	0	28	18	
+	240	464	268	137	35	290	185	44	8	39	28	1474

Diff. = Differenz zwischen absolutem (+) und singulärem Vorkommen (linke Spalte fett), entspricht also dem alternierenden Vorkommen!

Beispiel für die beiden Alterationen:

*a ~ u ~ ü ~ u*a

Vorläufige Stammnummer: 1092

<i>a</i>	<i>bätad'a, bädätu, bädä"</i> <i>bätärusa, bätära" a, bätäru"</i>	,überzählig sein‘ ,vergrößern‘
<i>u</i>	<i>bätud'a, bädä" a, bädü"</i> <i>bädumtar, bädumtarä", bädumtaru", bädumtartu</i> <i>bädütäsa, bädütätu, bädütä"</i>	,großziehen‘ ,Erziehen‘ ,großziehen‘
<i>ü</i>	<i>bätürküjs' a, bätürküjCü, bätürkü"</i>	,vergrößern‘
<i>u</i> a	<i>bäd" a"täsa, bäd" a"tätu, bäd" a"tä"</i> <i>bäd" a"tätuo</i> <i>bäd" absa, bäd" absanä", bäd" absaniü" ~ bäd" absani", bäd" absatu</i> ,Wuchs‘ <i>bäd" asa, bädü" a, bädü" [!]</i>	,zunehmen‘ ,jung‘ ,aufwachsen‘

Vorläufige Stammnummer: 1028

<i>a</i>	<i>bänäd'a, bänü" o bänä"</i>	,legen, s. (von Tieren)/ ermüden‘
<i>a</i>	<i>bänätäsa, bänätända" bänätä"</i>	,legen, s. (von Tieren)/ermüden‘
<i>u</i>	<i>bänugu, bänugu" bänuga" bänugutu</i>	,Müdigkeit‘
<i>u</i>	<i>bänuguo, bänuguo" bänugüü"</i>	,müde‘

<i>u</i>	<i>bənu'd'a, bəna" a~bəna" iZə bənu"</i>	,ermüden‘
<i>u</i>	<i>bənuZu, bənuZu" bənuZa" bənuZutu</i>	,Müdigkeit‘
<i>u</i>	<i>bənuɡuo</i>	,müde erscheinen‘
<i>ü</i>	<i>bənü's'a, bənüintü bənü"</i>	,liegen (von Tieren)‘
<i>"a</i>	<i>bənUa"təsa, bənUa"tətu~bənUa"təndaZə ! bənUa"tə"</i>	,ermüden‘